

MASARYKOVA UNIVERZITA

Úvod do jazykovědy

Renesance a humanismus

Itálie – 14. stol., jinde 15.-16. stol.

Úpadek teologie, rozvoj exaktních věd

Zájem o národní a starobylé jazyky

1440 – vynález knihtisku (J. Gutenberg)

1453 – dobytí Konstantinopole Turky

Reformace (16. stol. – překlady Bible do národních jazyků: W. Tyndale – angl., M. Luther – něm., J. Palsgrave – franc., kralický překlad: 1579-93)

Gramatiky a pojednání o jazyce

Antonio de Nebrija (1492): *Arte de la lengua castellana*

Lorenzo Medicejský (1495): *Le regole della lingua fiorentina*

John Palsgrave (1530): *Éclaircissement de la langue françoise*

Jacques Dubois (1531): *In linguam gallicam isagoge*

Juan de Valdés (1535): *Diálogo de la lengua*

Fernão de Oliveira (1536): *Gramática da Linguagem Portuguesa*

Louis Meigret (1548): *Trette de la grammere françoese*

17. století

Racionalismus (vliv logiky, matematiky), empirismus.

1635 – Francouzská akademie (Richelieu), akademický slovník až 1694.

1660 – Gramatika z Port-Royal (klášter v Saint-Germain, jansenismus). Antoine Arnaud, Claude Lancelot. Pokus o univerzální gramatiku, předchůdce strukturalismu a generativismu (slovosled, větná struktura, obsah a rozsah pojmů: *compréhension x extension*)

Gramatiky exotických jazyků: japonština, perština, guaraní.

17.-18. století

17. století – pokračování

Zájem o původ jazyků: stále monogenetická teorie

Bernardo de Aldrete: *De origen y principio de la lengua castellana*

Gilles Ménage: *Origines de la langue françoise, Origini della lingua italiana.*

Charles du Cange: *Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis.*

18. století

Racionalistické gramatiky (vliv Gramatiky z Port-Royal)

Nicolas Beauzée (1767): *Grammaire générale ou exposition raisonnée des éléments nécessaires du langage, pour servir de fondement à l'étude de toutes les langues*

1751-1772 Encyklopedie

Encyklopedie (1751-1772)

ENCYCLOPÉDIE,
O U
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

A PARIS,

Chez { *BRIASSON*, rue Saint Jacques, à la Science.
DAVID l'aîné, rue Saint Jacques, à la Plume d'or.
LE BRETON, Imprimeur ordinaire du Roy, rue de la Harpe.
DURAND, rue Saint Jacques, à Saint Landry, & au Griffon.

M. D C C. L I.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Denis Diderot

Jean le Rond D'Alembert

Étienne de Condillac: *Essai sur l'origine des connaissances humaines*

Pojednání o původu jazyka

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778): *Essai sur l'origine des langues* (*Esej o původu jazyků*)

Johann Gottfried Herder (1744-1803): *Abhandlung über den Ursprung der Sprache* (*Pojednání o původu jazyka – 1772*)

Giambattista Vico (1668-1744): *Scienza nuova* (*Nová věda – 1725*). 3 etapy vývoje: věk bohů > hrdinů > lidí.

William Jones (1746-1794): 1786 - Přednáška o příbuznosti indoevropských jazyků (Kalkata)

1795 École nationale des langues orientales vivantes

Friedrich Schlegel (*Über die Sprache und Weisheit der Indier*, 1808)

Vědecká lingvistika -19. stol.

Srovnávací historická gramatika

**Romantismus – zájem o historii, o exotické jazyky,
studium sanskrtu.**

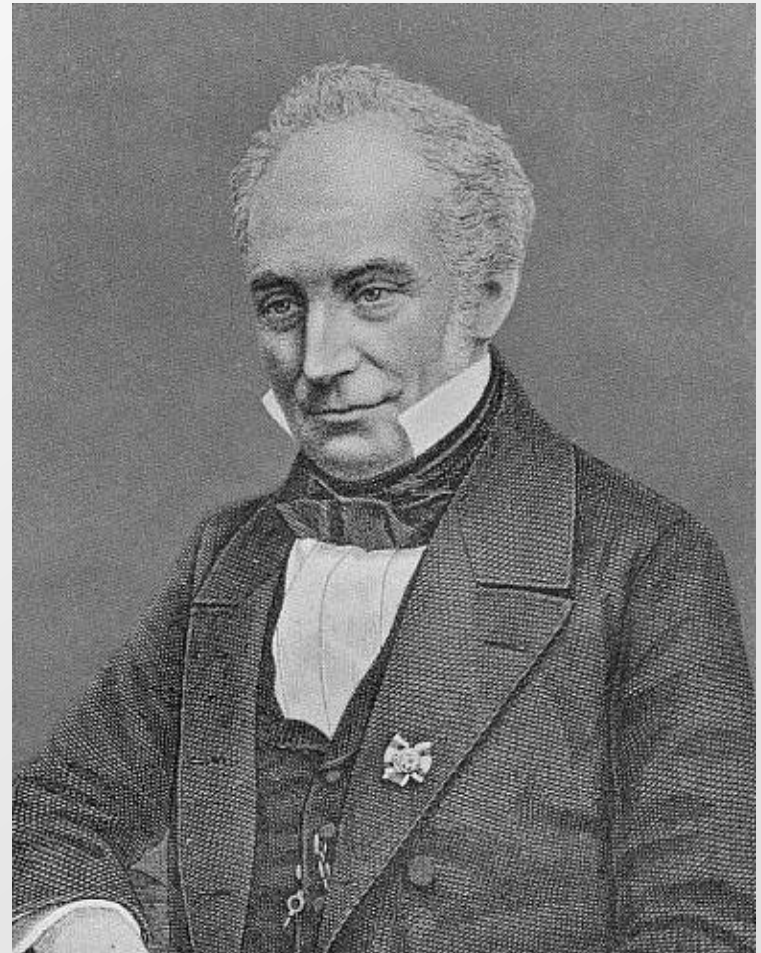
Rasmus Rask (1787-1832)
*Zkoumání původu staré
norštiny či islandštiny (1818)*

Franz Bopp (1791-1867)

**Průkopník srovnávací metody
v jazykovědě.**

1833-52 – *Srovnávací gramatika
sanskrtu, staré perštiny, řečtiny,
latiny, litevštiny, gótštiny a
němčiny.*

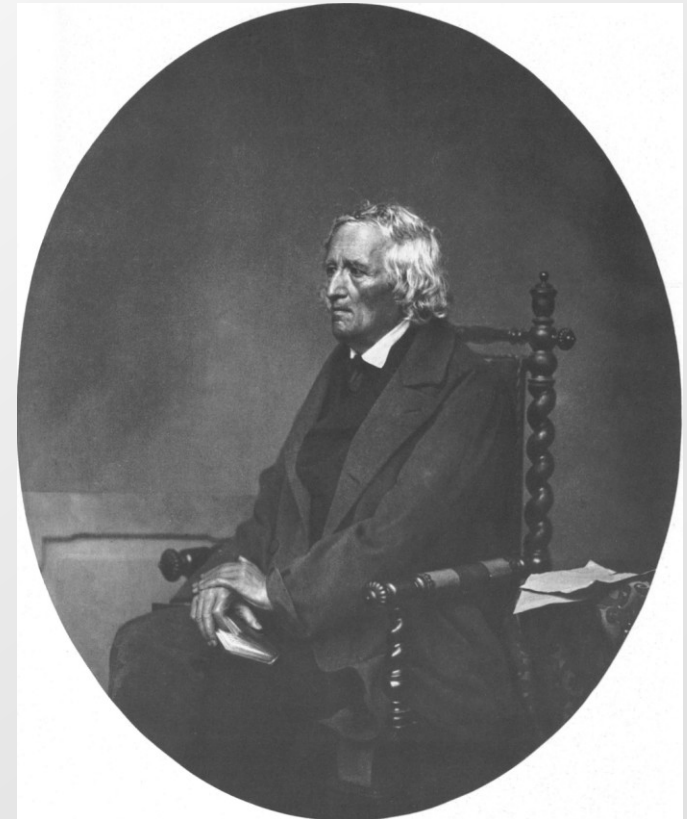

Jakob Grimm (1785-1863)

Zakladatel historické gramatiky
Německá gramatika (1819)

Grimmův zákon o posunu hlásek
(Lautverschiebung)

Kap. *Von den Buchstaben (1822)*
Von den Lauten (1840)

Posun hlásek u germ. jazyků

p > f ř.: *πούς (pūs)*, lat.: *pēs, pedis*, sanskrt.: *pāda*, lit.: *pėda* x angl.: *foot*, něm.: *Fuß*, gót.: *fōtus*, island.: *fótur*, dán.: *fod*, nor., švéd.: *fot*

k > x (x > h) ř.: *κύων (kýōn)*, lat.: *canis*, ir.: *cú* x angl.: *hound*, něm.: *Hund*, nizozem.: *hond*, gót.: *hunds*, island.: *hundur*, dán., nor., švéd.: *hund*

d > t ř.: *δέκα (déka)*, lat.: *decem*, sanskrit: *daśan*, ir.: *deich*, rus.: *десять*, lit.: *dešimt* ; x angl.: *ten*, nizozem.: *tien*, gót.: *taíhun*, island.: *tíu*, dán., nor.: *ti*, švéd.: *tio*.

Wilhelm von Humboldt (1767-1835)

*O srovnávacím studiu jazyka s
ohledem na různé etapy vývoje
jazyka (1820)*

*O vzniku gramatických forem a
jejich vlivu na rozvoj myšlení
(1822)*

*O rozmanitosti stavby lidského
jazyka a jejím vlivu na duševní
vývoj lidstva (1836)*

**Vztah mezi jazykem a
pohledem na svět
(Weltansicht)**

Jazyk: energeia x ergon

Vznik romanistiky

**Friedrich Diez (1794-1876) – zakladatel romanistiky
(oficiální rok vzniku romanistiky – 1836)**

1836 *Gramatika románských jazyků*

1853 *Etymologický slovník románských jazyků*

Druhá generace komparativistů

August Schleicher (1821-1868)

Lingvistika jako přírodní věda

Jazyk = živý organismus

Aplikace evoluční teorie

Stammbaumtheorie

Hledání prajazyka (Ursprache)

*Kompendium srovnávací gramatiky
indoevropských jazyků (1861-62)*

Darwinova teorie a jazykověda (1863)

Stammbaumtheorie

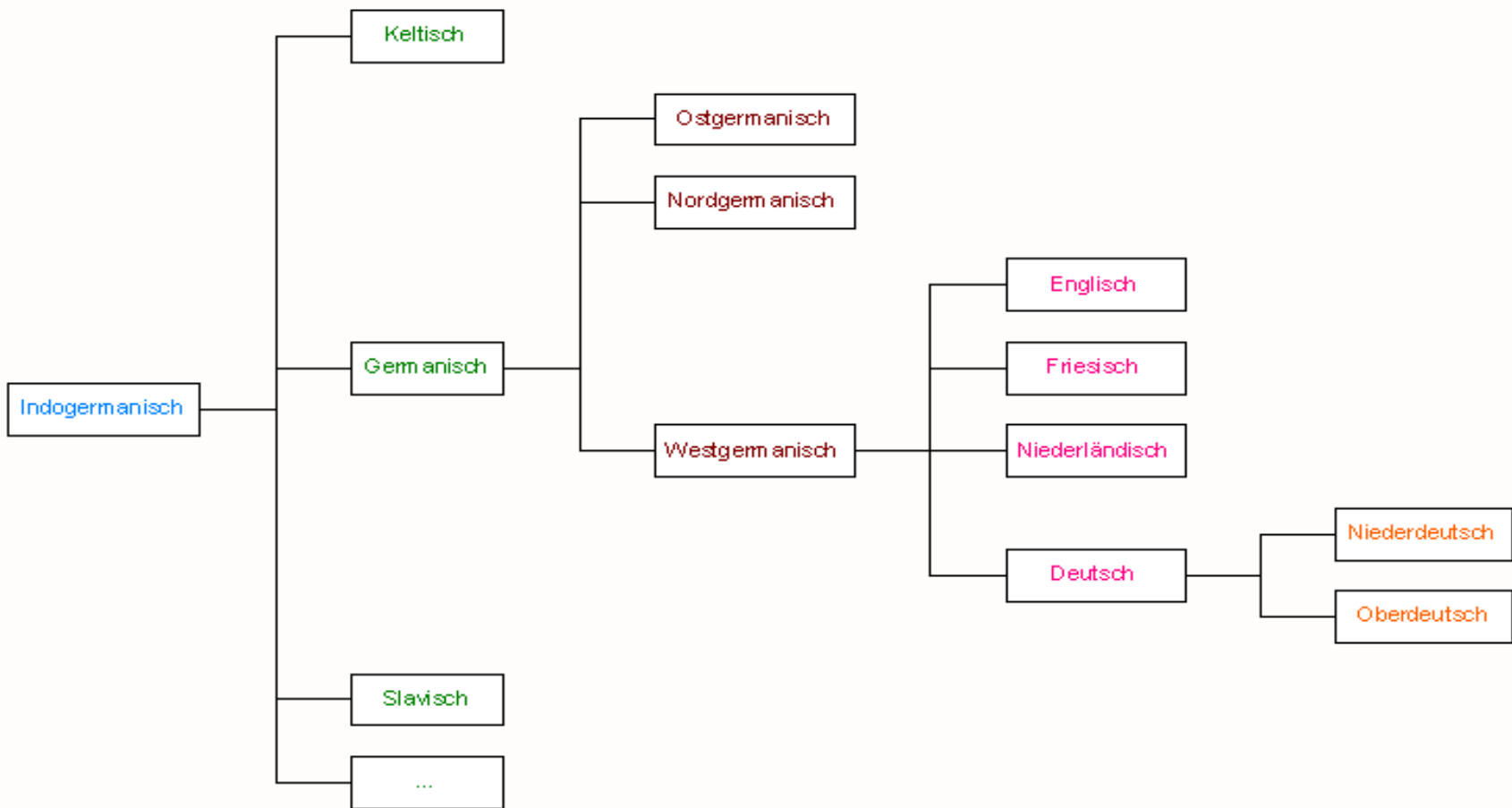
Sprachstamm

Sprachfamilie

Sprachgruppe

Sprache

Dialekt

Vlnová teorie

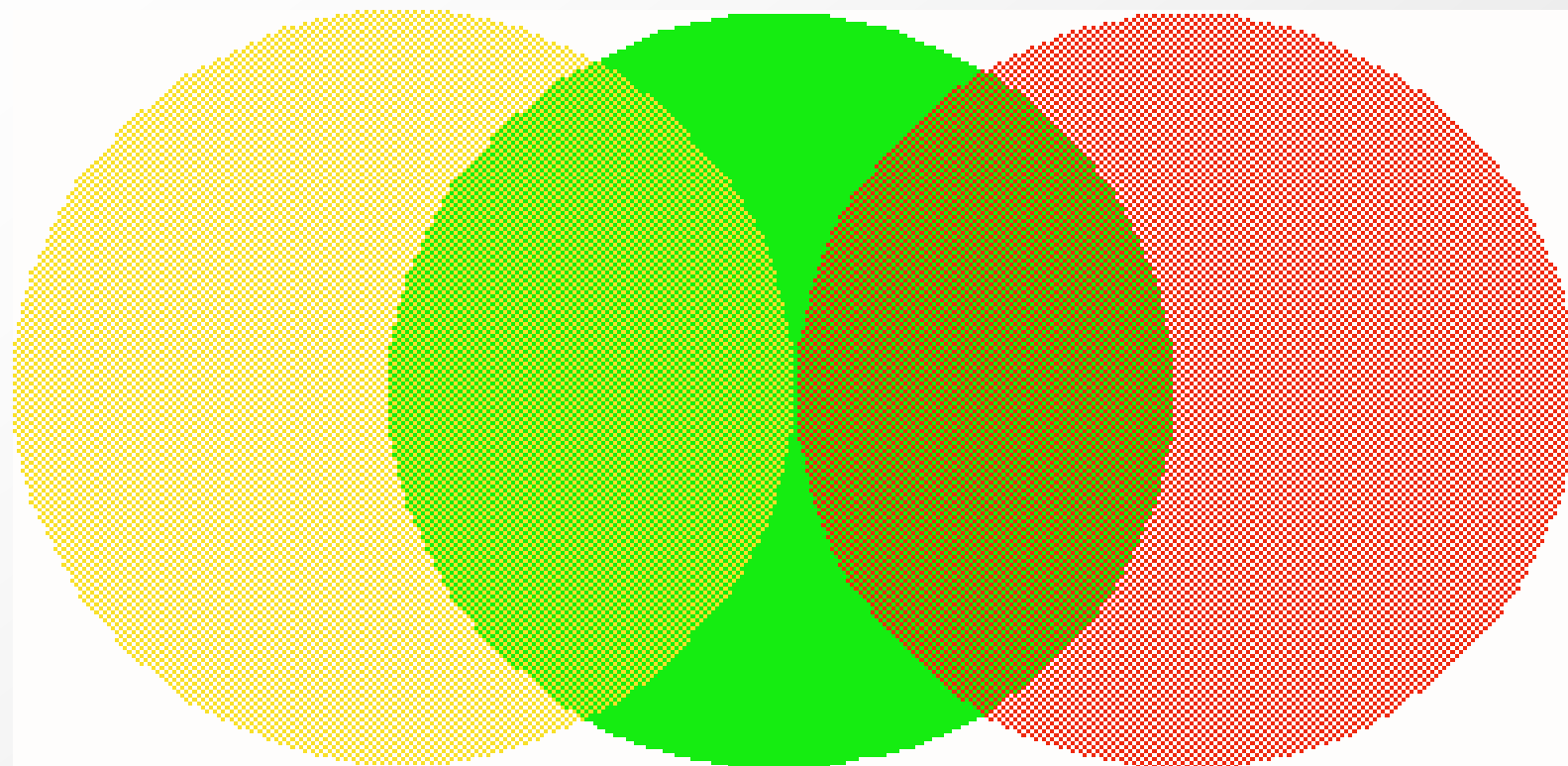
Johannes Schmidt (1804-1901)

Žák A. Schleichera

Příbuznost indoevropských jazyků
(Die Verwandtschaftsverhältnisse der indogermanischen Sprachen – 1872)

Wellentheorie

Westromanisch

Zentralromanisch

Ostromanisch

Mladogramatická škola (Junggrammatiker)

Karl Brugmann, Herman Osthoff, August Leskien

Morfologická zkoumání v oblasti indoevropských jazyků (1878)

Karl Verner – 1877 *Výjimka z prvního posunu hlásek (Eine Ausnahme der ersten Lautverschiebung)* – Vernerův zákon).

Hermann Paul – 1880 *Základy vývoje jazyka (Prinzipien der Sprachgeschichte)*

Absolutní platnost fonetických zákonů x vliv analogie
(fr. *amat* > *aime* x *amare* > **amer*)

Romanisté mladogramatické školy

Wilhelm Meyer-Lübke (*Gramatika románských jazyků, Románský etymologický slovník, Historická mluvnice francouzského jazyka*)

Karl Nyrop (*Historická gramatika jazyka francouzského*)

Ernst Gamillscheg (*Etymologický slovník francouzského jazyka*)

Kritika mladogramatiků

Georg Curtius

Hugo Schuchard (*O hláskových zákonech. Proti mladogramatikům*)

Graziadio Isaia Ascoli (*Dei neogrammatici*)

Neudržitelnost principu absolutní platnosti hláskových zákonů; prakticky návrat k Schleicherovu pozitivismu (zájem téměř výhradně o fonetickou stránku jazyka), opomíjení psychické a individuální stránky jazyka.

Georg Wenker – *Jazykový atlas Německé říše* (něm. dialekty – vyvrácení poučky o absolutní pravidelnosti hláskového vývoje).

Dialektologie

Georg Wenker (1852-1911)

Jazykový atlas Německé říše

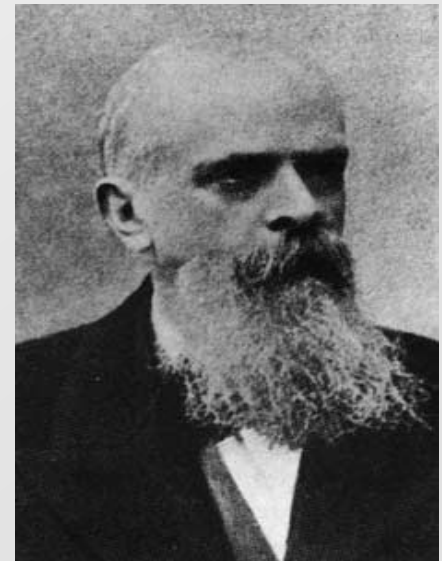
(80.léta 19.stol.)

Průkopník dialektologie a jazykového
zeměpisu

Graziadio Isaia Ascoli (1829-1907)

zakladatel dialektologie. *Saggi ladini, L'Italia dialettale*. Rozpracoval a zavedl pojmy jazykový substrát, superstrát, adstrát.

Jean-Pierre Rousselot (1846-1924) –
zakladatel experimentální fonetiky,
fr. dialektolog.

